

Eczane

Sema

Tevfik Göçer

Semâ

"Her yol Allah'a götürür.

Ben semâ ve mûsikî yolunu seçtim."

buyuran Hz.Mevlânâ,

**"Mûsikînin ritminde
bir sır saklıdır;
eğer onu ifşâ etseydim
her şey alt üst olurdu."** der

Devrinin ilim, san'at ve kültür merkezi Belh'te dünyaya gelen Hz. Mevlânâ, babası Sultânü'l-Ulemâ Bahâeddin Veled nezâretinde hicret yolunu katederek Karaman'da uğrak verip evliyâlar şehri Konya'da karar kılar. O, güzellikten, iyilikten ve aşktan yana ne varsa etrafa neşreden bir kaynak; kötülükleri örten bir mânâ eridir.

Hz.Mevlânâ, "Âlimler, peygamberlerin vârisleridir" hadisinin sırrına mazhar olan, "Peygamberimizin yolu yordamı aşktır. Biz aşktan doğmuşuz. Aşk anamızdır bizim." diye seslenen ve "Bende benimle ilgili bir şey bırakmadı" dediği aşkın gerçek hürriyet olduğunu idrâk eden bir aşk sultanıdır.

"Şu toprağa sevgiden başka tohum ekmeyiz" buyuran Hz. Mevlânâ'ya duyulan ilgi ve sevgi, her yıl daha çok artmakta; farklı ırk, dil, din ve kültürlere mensup milyonlarca insan Mevlananın eserlerinde insan olmanın anlam ve değerini daha yakından kavramaya çalışmaktadır. İnsanlık,onun gibi nur kaynağı rehberlere duydukları ihtiyacı derinden hissetmektedir.

Mevlevilik

Hz. Mevlânâ'nın 1273 yılında âhirete intikâlinden sonra bizzat oğlu Sultan Veled zamanında temellerinin atılan ve torunu Ulu Ârif Çelebi zamanında şekillenmeye başlayan, O'nun hayat anlayışını, dünya görüşünü yaşatmak ve nesillere aktarmak amacıyla oluşturulan, asırlar içerisinde büyüyen, yaratandan dolayı insana saygı anlayışını benimseyen ve pekiştiren, kimilerince aşk ve ilim yolu olarak ta tarif edilen bir tarîkattir.

Sultan Veled, Tarîkatı yalnızca kurmakla kalmamış, aynı zamanda babasının hayatını aktarmada ve anlatmada iyi bir nâkil olmuş, Onu tefsirde muazzam bir kabiliyet göstermiştir.

Sultan Veled ve Ulu Ârif Çelebi zamanında da Hz. Mevlânâ'nın semâ'ı gibi belli bir tertibe bağlı olmadan coşkunlukla semâ edilmiş; Cuma namazlarından sonra Hz.Mevlânâ'yı anma maksadıyla yapılan toplantıların düzenli bir hâle getirilmesi arzusu, âyinle ilgili temel prensiplerin oluşmasını sağlamıştır. Âyîn, önce Hz. Mevlânânın torununun torunu Pîr Âdil Çelebi (1460); sonra da Pîr Hüseyin Çelebi(1666) tarafından bugünkü şekil ve tertibine konulmuştur.

Semâ

"Her yol Allah'a götürür. Ben semâ ve mûsikî yolunu seçtim." buyuran Hz.Mevlânâ, "Mûsikînin ritminde bir sır saklıdır; eğer onu ifşâ etseydim her şey alt üst olurdu." der.

Semâ, tasavvufî bir istilâh olarak, mûsikî nağmelerini işitmek suretiyle vecde gelip dönmeye denir. kulun hakikate yönelip, akılla-aşka yücelip, nefsinin terk ederek, Hak'ta yok oluşu ve olgunluğa ermiş, kâmil bir insan olarak tekrar kulluğuna dönüşüdür.

Hz.Mevlânâ'nın: " Şu zerreler dünyanın ışığında sûfiler gibi semâ edip dururlar; fakat hangi nağmeyle, hangi vuruşla ve nasıl bir sazla semâ ederler kimsecikler bilmez." sözünde ifadesini bulduğu gibi semâzenler, "Göklerde ve yerde ne varsa Allah'ı zikreder", âyetini teyid edercesine O'na şehâdet ve şükrederler.

Varolmanın temel şartı dönmektir. Mevlânâ'nın, Sol ayağımız şeriatta sâbit, sağ ayağımız yetmiş iki milleti gezer nutkine paralel olarak ve semâ'ın seyri, âhengi, icrâsı doğrultusunda benimsenmiş ve gelenekleşmiş bir şekilde Semâ'zenin sol ayağına direk, sağ ayağına çark denir. Direk, şeriat (din) ile sâbit olduğundan yerden hiç kesilmez ve diz bükülmez. Çark, direğin etrafında sola (kalbe) doğru döndürülerek atılır. Direk, yerden

“ Şu zerreler dünyanın ışığında sûfiler gibi semâ edip dururlar; fakat hangi nağmeyle, hangi vuruşla ve nasıl bir sazla semâ ederler kimsecikler bilmez. ”

kaldırılmaksızın önceki pozisyonuna gelinceye dek döndürülür. Böylece vücudun bir tam kendi etrafında dönüşüne de çark (çarh) adı verilir. Direği, yerden sürümeden sâbit durarak çark atmaya da direk tutma denir. Semâ'zen her tam çarkta bir defa olmak üzere sessizce içinden İsm-i Celâl (Allah) okur. Semâ' böylece selâmın bitimine dek devam eder.

Hz. Mevlana, semada çark vurmanın, birliğe ulaşmaya; el açmanın yücelik alemine kavuşmaya, nefsinin altedip ayaklar altına almaya, vuslattan dolayı sevince işaret olduğunu söyler.

Semâzen hırkasını çıkarmakla, mânen ebedi âleme, hakikate doğa ve orada yol alır. Başındaki sikkesi nefsinin

mezar taşı üstündeki tennuresi nefsinin kefenidir. Kollarını çapraz bağlayarak, görünüşte BİR rakamını temsil eden, böylece Allâh'ın birliğini tasdik eden semâzen, semâ ederken kolları açık, sağ eli duâ edencesine göklere, Hak gözüyle baktığı sol eli de yere dönüktür. Hak'tan aldığı ihsânı halka saçmasıdır. Sağdan sola kalbin etrafında dönerek bütün insanları, bütün yaratılmışları, bütün kalbiyle sevgi ve aşkla kucaklayışıdır.

Tennûrenin beyazlığı, Hz. Peygamberin sünnet-i seniyyesine uymak bakımından temizliğin, saflığın, berraklığın sembolü olmak üzere değerlendirilir ve kefeni sembolize eder.....

Hırkanın siyah olma mecburiyeti olmamakla beraber, koyu renk olması gerekir. Mezar taşını remzeden sikke ise keçe rengindedir.

Sema Ayini

Daha çok "Semâ" adıyla şöhret bulan "Mevlevî Âyîni"nin resmî ismi "Mukâbele-i Şerîf"tir.

Semâ, mevlevîhânelerin "semâhâne" adı verilen bölümlerinde icrâ edilir. Semâhâne, kâinâtı sembolize eden dâirevî Meydân-ı Şerîf, âyîni icrâ edecek olan mutribân için Mutribhâne, Mesnevîhan Kürsüsü, Mihrab ve etrafı parmaklıklarla çevrili ziyaretçi yeri bölümlerinden meydana gelir.

Semâ yedi bölümdür ve her bölümün ayrı mânâsı vardır.

Birinci Bölüm, Mevlevî âyîni de, diğer bütün tarikatlerin ayinlerinde olduğu gibi, Hz. Peygamber'e duyulan sevgi, saygı ve bağlılığın bir ifadesi olmak üzere okunan na't(övgü) ile başlar. Sözleri Hz. Mevlânâ'ya âit olup, Türk mûsikîsinin dâhî bestekârlarından Buhûrîzâde Mustafa İtrî tarafından Rast makâmında bestelenen ve "Yâ Habîballâh, Resûl-i Hâlık-ı yektâ tûyî" (Ey Allâh'ın sevgilisi, tek ve eşsiz yaratıcının elçisi sensin) mısraıyla başlayan şaheser, na'thân tarafından okunur

İkinci Bölüm'de Medhiyeden sonra duyulan "kudüm" darbesi Allâh'ın kâinatı yaratışındaki "Kün=ol" emrini temsil eder.

Üçüncü Bölüm'de Herşeye can veren "Nefesi" yani "Nefha-i ilâhiyyeyi" temsil eden bir ney taksimi icrâ edilir.

Dördüncü Bölüm, Sultan Veled Devri'dir. Bu, semâzenlerin birbirilerini üç kere selâm vererek, bir peşrevle dâirevi yürüyüşüdür. Şekilde, gizli rûhun rûha selâmıdır. Bilgide ilme'l-yakîn, ayne'l-yakîn, Hakke'l-yakîn, safhalarını temsil eder. Ayrıca bu manevî yolculukta, o yolculuğu daha önce yapmış olan bir rehberin arkasına takılmadan bu yolculuğun yapılamayacağını gösterir. Bu yolculuk ancak ve ancak bir bilenin arkasına takılarak, onun bastığı yere basarak, onun adım attığı gibi atarak yapılır.

Beşinci Bölüm'de Dört selâmlık semâ icrâ edilir. Semân dört selamı, kişinin manevî yolculuğunda katetmesi gereken dört merhale olan; şerîat, tarîkat, hakikat ve marifet mertebelerini temsil eder. Şerîat olmadan tarikat olmaz, şerîat ve tarîkat duraklarını geçmeden hakikate erilmez, hakikate erilmeden marifet sahibi olunmaz.

Altıncı Bölüm, Kur'ân-ı Kerim tilâvetiyle devam eder.

Yedinci ve son bölümde Peygamberlerin, Şehitlerimizin ve bütün inananların ruhları için okunan bir fâtiha ve devletimizin selâmeti, bekâsı için yapılan bir duâ ile Semâ Töreni son bulur.

Kaynaklar :
Ahmed Selahaddîn Hidâyetoğlu, Hazret-i Mevlânâ,
Hayatı ve Şahsiyeti, Konya 1995

Adnan Karaismâiloğlu, "Mevlânâ'nın Hayatı ve Çevresi",
Konya'dan Dünyâ'ya Mevlânâ ve Mevlevîlik, İst. 2002

Abdülbâki Gölpınarlı, Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik, İstanbul 1983

Ahmed Selahaddîn Hidâyetoğlu, a.g.e.

Ö. Tuğrul İnançer, a.g.m. , Mekân-zaman-ihvan (Şefik CAN)

MEVLEVÎ ÂDÂB VE ERKÂNI , MEVLANA - ŞEFİK CAN